

YARATICI DÜŞÜNCELİ ERGENLERİN PROBLEM ALANLARI*

Esra ASLAN**

PROBLEM

Günümüzde hem "demokratik eğitim" prensipleri çerçevesinde, hem de "gelişme yarışı" içinde üstün ve yaratıcı bireylerin eğitimi özel bir önem taşımaktadır. Ülkemizde ise, "yaratıcılık" konusunun ele alınması çok yakın tarihlere dayanmaktadır.

Önemle üzerinde durulan yaratıcılık kavramı için Torrance (1974) şöyle bir tanım getirmektedir:

"Yaratıcılık, problemlere karşı duyarlı olma, bilgideki yetersizlikler, boşluklar ve güçlüklerin isimlendirilmesi, hipotezin test edilmesi, ihtimallerin belirlenmesi ve bunların yeniden denenmesi en sonunda da sonuçlarla ilişki kurulmasıdır".

Bu tanımdan hareketle konu çeşitli yönlerden ele alınınca, uzun yıllar bilim adamlarının "yaratıcılık" ile "zekâ" arasındaki ilişkinin olup olmadığı ile uğraştığı görülmektedir. Araştırmalar sonunda ortaya çıkan durum, yaratıcı olmak için üstün zekâlı olmanın şart olmadığı, normal ve normal üstü zekâyâ sahip bireyler arasından yaratıcıların çıkabileceği yolundadır. Ancak, yaratıcı zekâlı grubun içinde üstün zekâlı bireylere rastlama olasılığının olmadığına fazla olduğu da belirlenmiştir (Getzel ve Jackson 1967).

Ülkemizde yapılan benzeri bir çalışmada da bu sonucu destekler nitelikte bulgular elde edilmiştir. Yaratıcılık için belli bir zekâ seviyesinden sonra daha az veya daha çok zekâ olmanın yaratıcılığı etkilemediği görülmüştür (Kocabaş 1985).

Yaratıcı düşüncenin geliştirilmesi konusunda Ankara Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Teftişi Bölümü öğrencileri üzerinde yapılan deneysel bir araştırma ile yaratıcılığı geliştirici bir program denenmiştir. Bu araştırmanın sonunda bireylerin, uygun ortamlarda motive edildiği ve psikolojik güvenlik içinde olduğunu anladıkları zaman kendilerine ve çevrelerine ilişkin sorunları tanımlayabilecekleri ve sorunlara orjinal çözümler arayabilecekleri, yani yaratıcı güçlerini ortaya koyabilecekleri belirlenmiştir (Sungur 1988).

Ailenin tavır alış ve yaratıcılık arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada ise, öğrenim seviyesi düşük olan annelerin çocuklarının Torrance Yaratıcı Düşünce Testi'nden aldıkları orjinallik puanlarının, yüksek öğrenim görmüş annelerin çocuklarınınkinden anlamlı olarak düşük olduğu belirlenmiştir. Anne-baba tutumları açısından gereğinden fazla koruyucu olmanın yaratıcılığı engellediği sonucuna varılmıştır (Davaslıgil 1988).

Sözügeçen çalışmaların dışında ülkemiz için yaratıcılık konusuna farklı bir boyut getirmesi açısından bu araştırmanın ana problemini, "yaratıcı düşünce yeteneğine sahip ergenlerin danışmanlık hizmetine ihtiyaç duydukları problem alanlarının neler olduğu" sorusu oluşturmaktadır.

*Bu araştırma yüksek lisans çalışması olarak yapılan tezin bir kısmına dayanmaktadır. Tez danışmanı Prof. Dr. Hasan Tan'dır.

**Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Araştırma Görevlisi.

ALT PROBLEMLER

Araştırmanın ana problemini destekleyen alt problemler dört başlık altında toplanmıştır. Bunlar:

1. Genel anlamda yaratıcıların, normal yeteneklilerden daha fazla problemlili olup olmadığını,
2. Yaratıcıların en fazla problemlili oldukları ilk üç problem alanının normal yeteneklilerden farklı olup olmadığını,
3. Yaratıcı ve normal yetenekli ergenlerin "Okul, Toplum ve Kişisel" alanla ilgili problem sayıları açısından farklılıklar,
4. Yaratıcı grup içinde problem frekansı açısından cinsiyet farklılığı olup olmadığının araştırılmasıdır.

ÖNEM

Yaratıcıların genel anlamda problemlerinin neler olduğuna dair ülkemizde herhangi bir çalışmaya rastlanmadığından, bu konudaki bulguların ortaya çıkarılmasının yararlı olacağına inanılmaktadır.

Belirlenen problem alanlarından ortaöğretim seviyesindeki rehberlik servislerinin haberdar edilmesi ve bu öğrencilere yönelik bazı danışmanlık hizmetleri verilmesi yolunda araştırmanın teşvik edici olacağı düşünülmektedir.

Gelişme yolunda olan ülkemize yararlı katkıları olabilecek bu beyin gücünün ender bulunan bir özellik olması nedeniyle araştırmanın yarar sağlayacağına inanılmaktadır.

ARAÇ

Araştırmada iki tür ölçek kullanılmıştır:

1. Torrance Yaratıcı Düşünce Testi (Torrance Test of Creative Thinking)
2. Öğrenci Problemleri (İhtiyaçları) Tarama Listesi (Mooney Check List)

Torrance Yaratıcı Düşünce Testi, 1966 yılında E.Paul Torrance tarafından geliştirilmiş olup, "sözel" ve "şekilsel" olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir. Puanlar, akıcılık, esneklik, orjinellik boyutlarından elde edilmektedir. Akıcılıktan, deneklerin ne kadar sayıda cevap verdiği; esneklikten, ne kadar farklı kategoride cevap ürettiği; orjinellikten ise, puanlama kriterine ve içinde bulunulan gruba kıyasla verilen cevapların orjinelliği kastedilmektedir (Torrance 1974).

İkinci ölçek olan, Öğrenci Problemleri Tarama Listesi, Mooney ve Gordan tarafından 1950 yılında yayınlanmış ve 1952 yılında da Türkçeye adapte edilmiştir (Tan 1971).

Listenin ortaokul, lise, üniversite ve yetişkinler formları bulunmakta olup, araştırmada ortaokul formu kullanılmıştır. Listede yer alan problem alanları, Beden-Sağlık; Ev-aile; Para-Meslek-İstikbâl; Kız-Erkek ilişkisi; Okul; Toplum; Kişilik'tir.

Listede 210 adet problem cümlesi bulunmaktadır.

YÖNTEM

Yaratıcı düşünceli bireylere daha fazla rastlanacağı düşünüldüğünden, araştırmanın evrenini İstanbul İli sınırları içindeki yabancı dil ile öğretim yapan tüm özel okullar oluşturmaktadır.

Örneklem grubunu, yabancı dil ile öğretim yapan dört özel okuldan alınan, 12 yaşındaki, 140'ı kız, 158'i erkek olmak üzere, 298 denek oluşturmaktadır.

Tablo I: Örneklem Grubunun Okullara Göre Dağılımı

OKUL ADI	KIZ	ERKEK	TOPLAM
İtalyan Kız Ortaokulu	35	--	35
Özel Alman Lisesi	2	28	30
Saint Benoit Fransız Lisesi	45	65	110
Sankt George Avusturya Lisesi	58	65	123
TOPLAM	140	158	298

Deneklerin Torrance Yaratıcı Düşünce Testinden aldıkları üç boyuttaki (akıcılık, esneklik, orjinallik) puanları standart puana çevrilerek tek bir yaratıcılık puanı haline dönüştürülmüştür. Daha sonra bu puanlar büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır. Bu sıralamada birinci çeyreğin altı araştırmanın "normal yetenekli" deneklerini, üçüncü çeyreğin üstü ise, "yaratıcı düşünceli" deneklerini oluşturmuştur.

Yaratıcı ve normal yetenekli grubun, Problem Tarama Listesi ile karşılaştırılması, Ki-Kare analizi, T puanı, t-testi ve en fazla işaretledikleri problem maddelerinin belirlenmesi gibi istatistik işlemler uygulanmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

1. Yaratıcı düşünce yeteneğine sahip ergenler, normal yetenekli ve engellerden daha fazla problemlili bulunmuşlardır.

Yaratıcı ve normal grubun denek sayıları eşit olup, her grupta 75 kişidir. Yaratıcı grupta kişi başına düşen ortalama problem sayısı 28.21 iken, normal yetenekli-lerde 22.15'dir.

Yaratıcı ve normal yeteneklilerin yedi problem alanı arasında yapılan Ki-Kare analizinde 28.22 değeri bulunmuş olup, bu da 0.01 seviyesinde anlamlılık ifade etmektedir.

Bu Ki-Kare değeri, Öğrenci Problemleri Tarama Listesinin yedi alanı arasında puan dağılımının tesadüfi olmadığını, belli alanlarda yığılmalar olduğunu göstermektedir.

Yaratıcı düşünceli deneklerin yaratıcılık puanları ile problem sayıları arasında elde edilen doğrusal ilişkinin, yaratıcı düşünce özelliğine bağlı olduğu düşünülebilir. Yaratıcı kişinin bilgedeki boşluklardan, sebebi düşünülmeden konulan katı kurallardan ve sıkı disiplin yöntemlerinden rahatsızlık duyduğu ve olağandışı düşünceleriyle çoğu kez çevresiyle çatışmaya düştüğü çeşitli araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır (May 1988; Mooney 1967).

2. Yaratıcı düşünce yeteneğine sahip ergenlerin, en yoğun ilk üç probleminin, normal yeteneklilerden farklı olacağı yolundaki hipotez ise kısmen doğrulanmıştır.

Yaratıcı grubun ilk iki problem alanı ile normal yetenekli ergenlerin ilk iki problem alanı aynı olup, üçüncü problem alanında her iki grup arasında farklılık gözlenmektedir.

Tablo II: Yaratıcı ve Normal Yeteneklilerin En Fazla İşaretdikleri İlk Dört Problem Alanı

ALAN	YARATICI DÜŞÜNCELİ		NORMAL YETENEKLİ	
	X	SIRA	X	SIRA
OKUL	5.85	1	5.40	1
KİŞİSEL	5.57	2	4.20	2
TOPLUM	4.79	3	3.01	4
KIZ-ERKEK	4.05	4	3.13	3

Her iki grubunda ergenlik döneminin başlangıcında olmasına rağmen, üçüncü sırada normal yeteneklilerde "Kız-Erkek İlişkisi" ile ilgili problemler yer alırken, yaratıcı düşünceli grupta "Toplum" alanıyla ilgili problemlerin gelmesi dikkat çekicidir. Buradan yaratıcıların toplum içi ilişkilerde problemlili oldukları izlenimi alınabilir.

Bir başka araştırmada, bu sonucun nedenlerini ortaya çıkarmaya yönelik detaylı bir çalışma yapılabilir.

3. Yaratıcı düşünce yeteneğine sahip ergenlerin "Okul, Toplum, ve Kişisel" alanla ilgili problem işaretleme sıklığı, normal yeteneklilere kıyasla daha fazla bulunmuştur.

İkinci derecede verilen ortalama değerler ve Okul, Kişisel, Kız-Erkek ilişkisi ile Toplum alanındaki problem ortalamaları arasında yapılan Ki-Kare analizinde 12.02 değeri bulunmuş olup, bu değer 0.01 seviyesinde anlamlılık ifade etmektedir. Bu sonuca dayanarak sözü geçen bu dört alanda problemlerin tesadüfi olarak dağılmadığı, belli alanlarda yığılmalar olduğu söylenebilir.

İlgili literatürde, üstün yetenekli öğrencilerin okul içinde kabul görürken, yaratıcı düşünceli öğrencilerin kabul görmediği belirtilmektedir. (Özoğlu 1975; Mooney 1967).

Olağandışı düşünceleri, çok soru sormaları, genel kuralları itirazsız kabul etmek yerine nedenlerini araştırması gibi özellikleri, yaratıcı öğrenciyi toplum dışına itilmeye sevk edebilir. Bu sebeple, başta rehberlik servislerinde görev yapan uzmanlar olmak üzere ilgililer, bu öğrencilerin sorunlarından haberdar olmalı, onların olumlu yönlerini gözler önüne sermeli, ve "grup içinde yer almalarını" sağlamakta bu öğrencilere yardıma çalışmalıdırlar.

4. Yaratıcı düşünce yeteneğine sahip ergenlerin problem işaretleme sıklığı açısından cinsiyet farklılığı olduğu saptanmıştır.

Yaratıcı erkek ergenler, ortalama olarak 29.78 probleme sahipken, yaratıcı kızlarda 24.88 problem belirlenmiştir.

Ayrıca yaratıcı kız ve erkek deneklerin Problem Tarama Listesinin kapsadığı yedi alandaki problem ortalamaları arasında yapılan Ki-Kare analizinde 35.48 değeri bulunmuş olup, değer 0.01 seviyesinde anlamlıdır. Bu da belli problem alanlarında

yığılmalar olduğunu düşündürmektedir. Normal yetenekli öğrenciler için kızlar, erkeklerden daha fazla problemlili bulunurken, yaratıcılar için tersine bir sonucun elde edilmesi dikkat çekicidir.

ÖNERİLER

1. Araştırma bulgularına dayanarak, normal yeteneklilere kıyasla daha fazla problemlili bulunan yaratıcı ergenlerin sorunlarına rehberlik servisi uzmanlarının dikkatlerinin çekilmesi gerekmektedir.

Böyle bir çalışmanın başlatılabilmesi için de teşhise yardımcı olacak bir yaratıcılık ölçeğine ihtiyaç bulunmaktadır. Halen elde bulunanlar Türkçeleştirilmiş ölçekler olup, Türk çocukları için adaptasyonları yapılmamıştır.

2. Rehberlik uzmanlarının kurum içinde teşhis edilen bu öğrencilere yönelik olarak elde bazı imkânları kullanmaları düşünülebilir. Örneğin; Okul bünyesindeki resim atölyesi, bilgisayar odası, fizik ya da kimya laboratuvarı gibi mekânları bu öğrencilerin ilgileri doğrultusunda boş zamanlarında çalışma amacıyla kullanmalarına imkân sağlanabilir.

3. Araştırmanın ikinci denencesinde görülen ve kısmen doğrulanan yaratıcı düşünceli ve normal yetenekli ergenlerin problemlerinin "Okul ve Kişisel" alanda toplanmasına dair bulguların bir başka araştırmada bireysel uygulama ve farklı ölçek kullanma gibi değişik yöntemlerle tekrar araştırılması önerilebilir.

4. Yaratıcı kızlar ile yaratıcı erkeklerin problem sayısında görülen farklılığın muhtemel sebepleri de araştırma konusu oluşturabilir. Bilindiği gibi problem çözme davranışı açısından yaratıcı bireylerin, normal yeteneklilere kıyasla üstünlükleri bulunurken, bireysel problemlerini çözmekte ne derece başarılı oldukları araştırılabilir. Yaratıcı erkekleri, yaratıcı kızlardan daha fazla problemlili kılan nedenlerin belirlenmesi gerekmektedir.

5. Okul, Kişisel ve Toplum alanında problemleri yoğunlaşan yaratıcı bireylerin sorunlarının azaltılmasına yönelik bir rehberlik programı deneysel bir araştırma konusu olabilir.

KAYNAKLAR

Davaslıgil, Ümit, Anksiyete ve Aile Tutumlarının Yaratıcı Düşünmeye Olan Etkileri, (Yayınlanmış Araştırma), İstanbul: 1988.

Getzel, W.Jacob; Jackson, W.Philip, Family Environment and Cognitive Style: A Study of the Sources Highly Intelligent and of Highly Creative Adolescents, Mooney, L.Ross and Razik, A.Taher (Eds.), **Explorations In Creativity**, New York: Harper and Row Pub., 1967, S.135-147.

Kocabaş, Zeynep, Zekâ ile Diverjant Düşünce Arasındaki İlişkinin Araştırılması (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Univ., Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985.

May, Rolla, (Çev.: Alper Oysa) **Yaratma Cesareti**, İstanbul: Metis Yay., 1988.

Mooney, L.Ross, Razik, A.Taher, **Explorations In Creativity**, New York: Harper and Row Pub., 1967, S.160.

Özoğlu, Süleyman Çetin, Üstün Yetenekli Öğrencilerin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Sorunları ve Araştırmaya Yönlendirilmesi, **V. Bilim Kongresi, BAYG Tebliğleri**, Ankara: Tübitak, 1975.

Sungur, Nuray, Yaratıcı Sorun Çözme Programının Etkililiği-EYT Öğrencilerine İlişkin Bir Deneme, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim ve Planlaması Ana Bilim Dalı, 1988.

Tan, Hasan, **Öğrenci Problemleri (İhtiyaçları) Tarama Listesi ve Kullanılışı El Kitabı**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971.

Torrance, E.Paul, **Torrance Tests Of Creative Thinking: Verbal Tests Forms A and B Figural Tests Forms A And B Norms: Technical Manual**, Massachusetts, Scholastic Testing Service Inc., 1974.